

İŞĞALDAN AZAD OLUNMUŞ ƏRAZİLƏRİN MİKOBİOTASININ GƏLƏCƏK TƏDQIQAT İSTIQAMƏTLƏRİ

Pənah Muradov

AMEA-nın Mikrobiologiya İnstitutu

Müxtəlif sahələrdə istifadə edilən təbii ehtiyatların keyfiyyət göstəriciləri müxtəlif meyarlara görə müəyyənləşir ki, onlardan da ən əsası biotik amillərlə ələqədardır. Hər il canlıların, eləcə də insanların həddindən artıq böyük qrupları müxtəlif məqsədlərdə istifadə edilən ehtiyatların çirklənməsi səbəbindən xəstələnir və həyatlarını da itirə bilirlər. Bu səbəbdən də ehtiyatların bioloji çirklənməsinin müəyyən edilməsi, proqnozlaşdırılması və idarə edilməsi hazırda dünyada geniş şəkildə aparılan tədqiqat istiqamətlərindəndir.

Yaxın 30 ildə Qarabağda tədqiqatların aparılmaması, işğalçıların həmin ərazilərin təbii ehtiyatlarını talan etməsi, eləcə də regionun müharibənin xarakterindən irəli gələn çirklənmələrə məruz qalması, işğalçı Ermənistan Respublikasının bir sıra beynəlxalq konvensiyalara qoşulmaması deyilənləri əyani şəkildə təsdiq edir. Odur ki, işğaldan azad olunmuş ərazilərdə aparılacaq tədqiqatlar orada olan bütün ehtiyatları, ilk növbədə bioreursları əhatə etməlidir.

Bioreurs əhəmiyyəti daşıyan canlılardan biri də üzvi maddənin olduğu istənilən ekosistemin heterotrof blokunun sabit komponentlərindən biri olan göbələklərdir. Bu canlılar təbiətdə bütün ekoloji proseslərdə, bir tərəfdən ehtiyatların çirklənməsində və biomüxtəlifliyin növ tərkibinin tənzimlənməsində, digər tərəfdən isə üzvi maddələrin deqradasiyasında, torpaq, su, bitki və heyvanların müxtəlif metabolitlərlə zənginləşməsində fəal iştirak edirlər. Odur ki, bunları tədqiq etmədən hər hansı bir ekosistemin qiymətləndirilməsi əhatəli hesab edilə bilməz. Buna görə də işğaldan azad edilmiş ərazilərdə diqqət yetirilməsi vacib olan canlılardan biri də göbələklər olmalıdır ki, hazırda da onların öyrənilməsi ilə bağlı aparılan tədqiqatlar aşağıdakı vəzifələrin həll edilməsinə istiqamətləndirilib:

1. Müxtəlif təyinatlı bioloji aktiv maddələrin aktiv produsentlərinin axtarılması, aktiv produsentin seçilməsi və alınan maddələrin təsir effektivinin, təbii sahəsinin müəyyənləşdirilməsi, istehsal texnologiyasının işlənilib hazırlanması;
2. Göbələklərin törətdiyi xəstəliklər, onların qaşısının alınması metodlarının işlənilib hazırlanması və bioloji mübarizədə göbələklərdən istifadə imkanlarının müəyyənləşdirilməsi;
3. Göbələklərin qeyri-ənənəvi substratların bioloji konversiya yolu ilə praktiki tələbat baxımından yararlı hala salınmasına imkan verən ştam-produsentlər kimi istifadəsi, biokütlə enerjisinin alınması və s.

Qeyd edə bilərik ki, işğaldan əvvəl də bu bölgədə sistemli tədqiqatlar aparılmayıb və bu gün həmin ərazilər mikoloji aspektdən maraqlı obyektədir. Bu baxımdan, 30 il elmi tədqiqatlardan uzaq qalan, zəngin və rəngarəng təbiətə malik bir ərazidə həm elmi, həm də praktiki baxımdan maraqlı nəticələrin alınacağı şübhə doğurmur.